

Forslag til planprogram for kommunedelplan for naturmangfold

01.10.2021

Moss
kommune

Innhold

1. Bakgrunn for planarbeidet.....	3
2. Mål og rammer	4
2.1 Hovedmål med planen	4
2.2 Internasjonale og nasjonale føringer	5
2.3 Sentrale lovverk.....	6
2.4 Regionale føringer	7
2.5 Kommunale føringer	7
3. Utviklingstrekk og utfordringer.....	8
3.1 Utviklingstrekk.....	8
3.2 Behov for utredninger.....	11
4. Planprosess.....	13
4.1 Organisering av planarbeidet.....	13
4.2 Medvirkning.....	13
4.3 Fremdriftsplan.....	13

1. Bakgrunn for planarbeidet

Naturen er selve grunnlaget for menneskelig eksistens, men den har også en egenverdi. Opprettholdelse av artsmangfold og fungerende økosystemer gir oss en robust natur. En robust natur sikrer oss naturgoder som mat, medisiner, vannrensing, luftrensing, nedbrytning av avfall, pollinering og rekreasjon også i fremtiden. Naturen er i tillegg viktig i et folkehelseperspektiv. Bærekraftig bruk og forvaltning av naturen er avgjørende for å stanse tapet av naturmangfold. Naturen er videre vesentlig for både for å begrense og håndtere klimaendringer. Vi må derfor i mye større grad se natur- og klimautfordringene i sammenheng.

Norge har gjennom FNs konvensjon for biologisk mangfold forpliktet seg til å stanse tap av naturmangfold. Som oppfølging av biomangfoldkonvensjonen la regjeringen fram naturmangfoldmeldingen Natur for livet (Meld. St. 14 (2015-16)), hvor det slås fast at «ingen arter og naturtyper skal utryddes, og utviklingen for truede og nær truede arter og naturtyper skal bedres». Tap av natur på grunn av menneskelig aktivitet truer ikke bare mangfoldet av arter, men også naturens evne til å levere naturgoder som vi alle er avhengige av. Å ta vare på naturmangfoldet er derfor helt essensielt.

Når vi omtaler naturmangfold i dette planarbeidet, mener vi både biologisk mangfold, landskapsmessig mangfold og geologisk mangfold i den grad det påvirker biologisk mangfold.

Det foreligger en eldre regional naturmangfoldplan for Moss, Rygge og Råde fra 2014. Denne er en revisjon av forutgående biologisk mangfoldplan. Med økt fokus og kunnskap er det behov for en ny gjennomgang av forekomst av arter og naturtyper i Moss kommune samt en grundig forståelse av hva som truer deres utbredelse og livskraftighet. Det er videre behov for å gjøre materialet mer tilgjengelig gjennom digitalisering og kommunikasjon, slik at alle som forvalter naturen i en eller annen form kan ha oppdatert kunnskap. Forvaltere av natur regnes her som saksbehandlere i det offentlige, de folkevalgte, landbruket, andre næringsinteresser, grunneiere og brukere av friluftsområdene.

I 2019 utarbeidet Moss kommune en ny visjon: «Mangfoldige Moss – skapende, varmere, grønnere». I planstrategien for Moss 2020 – 2024 er visjonens hensikt nærmere forklart. Når det gjelder det grønne perspektivet vises det til at «Moss kommune erkjenner natur- og klimakrise og slik legitimerer vi virkemiddelbruk og prioriteringer for å holde oss innenfor naturens tålegrenser. Vi legger FNs 17 bærekrafts mål og Parisavtalen til grunn for alle vedtak og beslutninger i planperioden.» Dette må anses som en klar marsjordre for å intensivere arbeidet for å ivareta naturmangfoldet.

Utarbeidelse av kommunedelplan for naturmangfold vil være vesentlig for å gjøre de riktige vurderingene av hvilke tiltak som skal meldes inn til handlingsprogrammet hvert år fremover. Videre vil den kunne bidra til ivaretagelse av natur i plan og byggesaker.

Moss kommune søkte 01.02.2021 Miljødirektoratet om tilskudd til utarbeiding av kommunedelplan for naturmangfold. Miljødirektoratet har innvilget søknaden, og Moss kommune får tilskudd på kr. 125.000,-. Tilskuddet skal gå til å utarbeide en egen kommunedelplan for naturmangfold som et virkemiddel for å sette naturmangfoldet på den lokalpolitiske dagsorden, og etablere en lokal forankring og medvirkning i utvelgelsen av viktige naturområder i kommunen. Planen skal være utformet som en tematisk kommunedelplan. Det forventes at planarbeidet gjennomføres slik at planen kan vedtas i 2022. Kommunen må levere en sluttrapport der det gjøres rede for

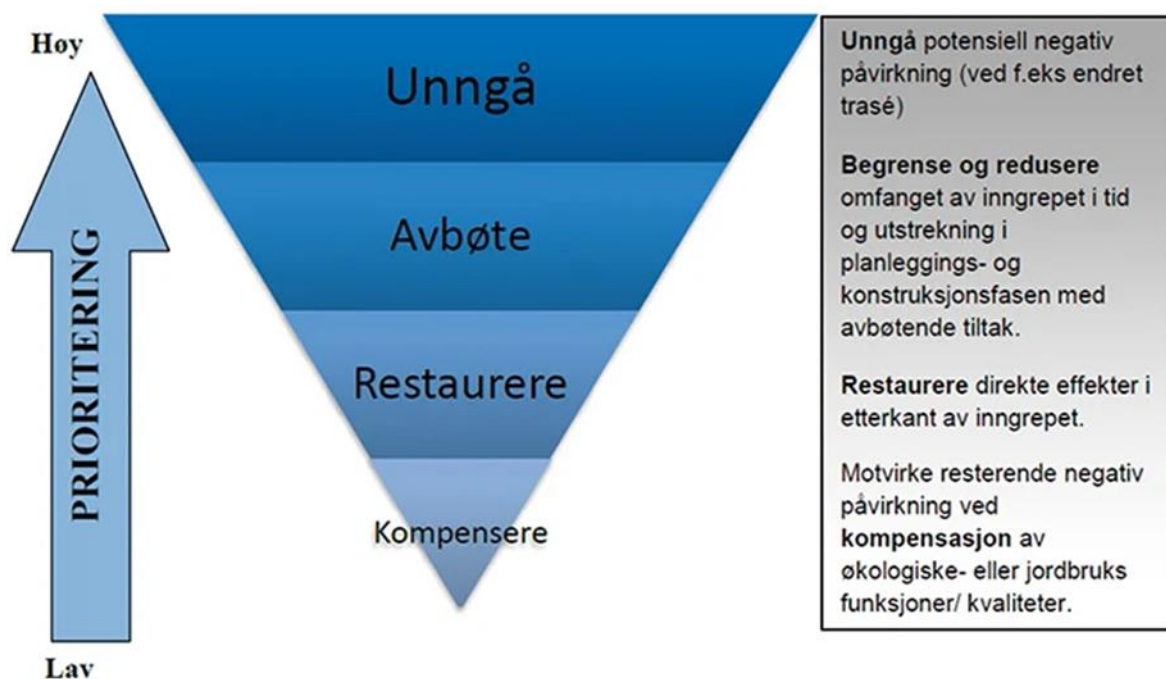
arbeidsmetoder og resultater i prosjektet. Rapporten skal også inkludere en diskusjon/vurdering av resultatene.

For å sikre en åpen prosess og god medvirkning fra berørte parter, skal planen utarbeides som en kommunedelplan etter rammer gitt av plan- og bygningsloven. Ved å utarbeide et planprogram ønsker vi å skape tydelig politisk eierskap og engasjement gjennom forutsigbarhet, åpenhet og medvirkning. Kommunedelplan for naturmangfold skal vise hva som må til for å ivareta naturen i Moss i neste 12-års periode.

2. Mål og rammer

2.1 Hovedmål med planen

Hovedmålsettingen er å styrke natur- og artsmangfoldet og å ta vare på naturen i Moss gjennom bærekraftig forvaltning og god arealforvaltning. Tapet av naturmangfoldet skal stanses. Kommunen skal ha en kunnskapsbasert forvaltning av naturmiljøet som grunnlag for nødvendige beslutninger og målrettede tiltak. Vi ønsker først og fremst å unngå negativ påvirkning på naturmangfoldet, deretter avbøte, restaurere og i siste instans kompensere (se figur).

Figur fra Meld. St. 14 (2015–2016) -Natur for livet. Figuren illustrerer at størst gevinst oppnås ved å unngå eller begrense, deretter avbøte eller kompensere som siste utvei.

Planen skal bidra til å utdype målene i kommuneplanens samfunnsdel og gi viktige innspill som vi må ta med oss når kommuneplanens arealdel skal rulleres neste gang. I det videre arbeidet med planen

vil vi se på koblinger mot anbefalingene i FNs naturpanel (blant annet fokus på bedre arealforvaltning og restaurering av natur), FNs bærekraftsmål og nasjonale miljømål.

2.2 Internasjonale og nasjonale føringer

Biomangfoldkonvensjonen

Å stanse tap av naturmangfold innen 2020 er et felles, internasjonalt mål som Norge har forpliktet seg til gjennom konvensjonen om biologisk mangfold (CBD). Disse internasjonale målene, de såkalte Aichi-målene, er implementert i Norges nasjonale mål. De internasjonale målene har blitt gjennomgått høsten 2020. I etterkant av denne gjennomgangen har man pekt på hva som ikke har fungert og hva som må endres, men selve målene står ved lag. Gjennomgangen av Aichi-målene og hva slags innsats som må til fremover for å lykkes vil kunne påvirke de nasjonale målene og forvaltningen av naturmiljøet i Moss.

FNs naturpanel

FNs naturpanel (IPBES) konkluderte i sin hovedrapport fra 2019 med at det ikke vil bli mulig å nå de internasjonale Aichi-målene for naturmangfold innen 2020. Én million av anslagsvis åtte millioner dyre- og plantearter i verden er truet av utryddelse. Utryddelsen av arter skjer i et mye raskere tempo enn før. Årsakene er hovedsakelig menneskeskapte. Ifølge Naturpanelet utgjør endret arealbruk, for eksempel i form av nedbygging, oppdyrking eller mer intensiv utnyttelse av områder, en større trussel mot verdens naturmangfold enn både overbeskatning, klimaendringer, forurensning og spredning av fremmede arter.

FNs bærekraftsmål

Moss kommune skal legge FNs bærekraftsmål til grunn i all samfunns- og arealplanlegging. Figuren over viser en annen måte å forstå bærekraftsbegrepet på, med tre dimensjoner: miljø, økonomi og sosiale forhold. Disse dimensjonene må sees i en sammenheng og ikke sektorisert. Det er ikke mulig å sikre den sosiale eller økonomiske dimensjonen, hvis vi ikke ivaretar livsgrunnlaget vårt, naturen (biosfæren). Å bevare naturen på land og i vann (mål 14 og 15) og å motvirke klimaendringene (mål 13) er derfor viktige oppgaver for kommunen i framtiden.

Nasjonale miljømål

Norge har 23 mål for miljø. Utviklingen måles ved hjelp av miljøindikatorer. De nasjonale målene for naturmangfold er:

- Økosystemene skal ha god tilstand og levere økosystemtjenester.
- Ingen arter og naturtyper skal utryddes, og utviklingen for truede og nær truede arter og naturtyper skal forbedres.
- Et representativt utvalg av norsk natur skal tas vare på for kommende generasjoner.

Helhetlig tiltaksplan for en ren og rik Oslofjord med et attraktivt friluftsliv

Regjeringen har utarbeidet Helhetlig tiltaksplan for en ren og rik Oslofjord med et aktivt friluftsliv. Tiltaksplanen ble ferdigstilt i mars 2021. Regjeringa ønsker at Oslofjorden skal være ren, rik og tilgjengelig for alle. Stortinget har formulert følgende mål for planen:

Fjorden skal oppnå god miljøtilstand, restaurere viktige naturverdier, fremme et aktivt friluftsliv og ivareta det biologiske mangfoldet i fjorden.

Miljøet i Oslofjorden er truet. Torskebestanden er på et historisk lavt nivå. Ærfugl dør, tareskogen og ålegrasengene blir mindre. Miljøgifter gjør at vi ikke bør spise fisk og skalldyr fra deler av fjorden. Marin forøpling og mikroplast er et alvorlig miljøproblem.

2.3 Sentrale lovverk

Det mest sentrale lovverket for å styre arealbruken i kommunen er plan- og bygningsloven. Loven skal sikre en samordning og avveining av samfunnsinteresser. Kommunen må ivareta nasjonale, regionale og lokale miljøinteresser i arealplanleggingen. I arealplaner skal kommunen legge premisser for å ta hensyn til klima, natur- og friluftsområder og miljøkvaliteter.

Naturmangfoldloven er det viktigste virkemiddelet vi har for å ta vare på naturmangfold i Norge. Loven gjelder for alle sektorer som forvalter naturmangfold eller tar beslutninger som har konsekvenser for naturmangfoldet. Aktiviteter som i utgangspunktet reguleres av annen lovgiving skal vurdere saken etter miljøprinsippene fra naturmangfoldloven, og vurderingen skal fremgå av beslutningen.

Det er flere relevante lover og forskrifter i tillegg til de nevnt ovenfor. Noen eksempler er: vannressursloven, vannforskriften, viltloven, laks- og innlandsfiskeloven, lov om skogbruk m.m.

2.4 Regionale føringer

Viken fylkeskommune har utarbeidet kunnskapsgrunnlaget «Vi i Viken», som handler om en bærekraftig framtid. Naturmangfold er et gjennomgående tema i kunnskapsgrunnlaget, sammen med påvirkninger fra klimaendringer. Dette kunnskapsgrunnlaget legges til grunn i *Regional planstrategi 2020-2030: Veien til et bærekraftig Viken*:

«Hensynet til naturen og planetens tålegrense er grunnleggende for all samfunnsutvikling i Viken. Viken er et bærekraftig og klimasmart lavutslippssamfunn, som har god kunnskap om våre økosystemer, og som tar vare på det biologiske mangfoldet, naturområdene og matjorda i Viken.»

I avsnittet *Innsatsområde 6: Miljø, økosystem og biologisk mangfold* er en rekke mål for 2030 beskrevet, blant annet hindre spredning av fremmede arter, og ta vare på viktige kulturlandskap, landbruksområder, naturområder, leveområder for dyr og planter og friluftsområder.

Regional vannforvaltningsplan for Innlandet & Viken vannregion fastsetter miljømål for alt vann, både elver, innsjøer, kystvann og grunnvann. Miljømålene skal sikre en helhetlig beskyttelse og bærekraftig bruk av vannet. Rullering av denne planen har nå vært på høring og er inne i siste fase av godkjenninger. Planen er således helt oppdatert og vil gjelde fra 2022-2027. Føringer fra denne vil bli veldig relevant i arbeidet med naturmangfoldplanen.

2.5 Kommunale føringer

Kommuneplan

I kommuneplanens samfunnsdel Moss 2030 er klima og miljø gitt en tredjedels vektning. Innenfor dette temaet er naturmangfold ett av tre innsatsområder med følgende målsettinger:

I Moss har vi en effektiv forvaltning av arealene, med et spesielt fokus på skog, hav og innsjøer, slik at tap av artsmangfold stanses.

- Vår forvaltning av skog, hav og innsjøer ivaretar og skaper bedre forhold for naturmangfoldet.
- Store, sammenhengende naturområder beskyttes og knyttes sammen.
- Vi bekjemper fremmede, invaderende arter.
- Vi holder naturen fri for forurensning og forsøpling.
- Vi bygger identitet og stolthet rundt vårt kulturlandskap og vår natur, bl.a. ved hjelp av vår rike kulturhistorie.

Planstrategi

I Moss kommunes planstrategi 2020 – 2024 er plan for naturmangfold gitt prioritet 1 og foreslått utarbeidet i 2021 og 2022. Det er også beskrevet i teksten om klima og miljø at naturmangfold er den delen av temaet som er mest kritisk å få oppdatert nå, basert på alderen på tidligere planer, og hvorvidt tidligere planer innordner seg de nye samfunnsmålene i kommuneplanen.

3. Utviklingstrekk og utfordringer

3.1 Utviklingstrekk

Moss kommune er regnet som et logistikk-senter allerede i dag med sin beliggenhet der traséen fra Sverige til Oslo møter traseen fra fergetrafikken og Indre Østfold. I tillegg til dette finnes det 3 jernbanestasjoner i kommunen, og en byhavn med tørrhavn nær E6. Moss kommune er spådd fortsatt vekst som logistikk-senter og trafikkknutepunkt, og en befolkningsvekst som følge av jernbaneutbyggingen og nærheten til Oslo. Dette vil medføre et økt press på arealer. Moss kommune har nylig vedtatt ny arealdel der man har vært veldig strenge med nye utbyggingsområder. I tillegg har man tatt ut noen utbyggingsområder, og strammet inn langsiktig utbyggingsgrense (markagrense). Sentrum er regnet som lite utnyttet, og kan fortettes i stor grad. Det gjelder også mange andre bebygde områder. Det er svært viktig at vi fortsetter denne tankegangen og følger opp med god praksis, men samtidig får innarbeidet grønne strukturer på fortattede områder til glede for både naturen og mennesker som skal leve i byene.

Det er imidlertid ikke bare nedbygging som utgjør et press på arealene. Også bruken av friluftsområder kan bli en målkonflikt, der hensynet til folkehelse kan fortrenge hensynet til naturmangfoldet dersom vi ikke gjør det på riktig måte. Vern gjennom bruk har vært et førende prinsipp for norsk naturvern i mange år nå, men for at dette prinsippet skal fungere slik vi vil, forutsetter det god kunnskap om hvilke naturverdier vi har, og ressurser til å forvalte dem.

En annen potensiell målkonflikt er næringslivet, inkludert landbruksnæringen. Selv om de fleste næringslivsaktører handler i tråd med regelverk og kanskje også forsøker å sikte enda høyere for miljøet, så er det viktig å legge til rette for gode ordninger for å unngå forsøpling og forurensning, og for å skape miljøer som er levelige for de artene og naturtypene som er i tilbakegang.

Skog, hav og innsjøer

Skogene våre er en ressurs som må ivaretas av flere grunner. Det er leveområde for en rekke arter. Trærne og myrene er viktige for å fange og binde CO₂, og vil i tilfelle ødeleggelser slippe ut store mengder klimagasser. Det er viktig å ha friluftsområder av varierende kvalitet og tilrettelegging for å fremme folkehelse. Skogene er temperaturregulerende, og er erosjonssikring i et klima i endring. I tillegg virker skogen forbedrende på både luft og ferskvann. Vår største drikkevannskilde, Vansjø, ligger omkranset av skog, og er i seg selv et viktig område som krever god forvaltning for naturmangfoldet som finnes der. Vern av skog er en oppgave som tilligger Statsforvalteren. Likevel kan kommunen undersøke potensialet og interessen for vern. I forbindelse med medvirkning og dialog med grunneiere, vil derfor mulighetene for frivillig vern av skog tas opp som et tema.

Moss kommune er med i Vannområdetutvalget Morsa, som omfatter alle kommunene i nedslagsfeltet til Vansjø og består av Enebakk, Nordre Follo, Indre Østfold, Våler, Moss, Råde, Vestby, Ås og Frogn, samt Statsforvalteren i Oslo og Viken, Viken fylkeskommune, Norges Vassdrags- og energidirektorat (NVE), Statens vegvesen, Bondelagene og andre brukerinteresser.

Samarbeidsprosjektet startet som et svar på alvorlige tilstander i Vansjø med for mye næringstilførsel som medførte voldsomme algeoppblomstringer og store problemer med vannkvaliteten og den økologiske tilstanden. Morsa har eksistert i over 20 år nå, og har hatt merkbar effekt på Vansjø. Det er likevel slik at det i perioder kan være dårligere vannkvalitet, og arbeidet med å overvåke og forbedre forholdene må anses som et kontinuerlig arbeid. Morsa var utpekt av

Miljøverndepartementet som et pilotprosjekt for praktisk gjennomføring av EUs Rammedirektiv for vann, men pilotfasen er over og vannområdet driftes nå på linje med alle andre vannområder.

I 2020 utførte NIBIO et arbeid om vannovervåking i Morsa, i regi av vannområdet Morsa. Arbeidet omhandlet Innsjøer, elver og bekker og gikk fra november 2019 til oktober 2020 og ble finansiert av alle kommunene i området, med tilskudd fra Statsforvalteren i Oslo og Viken. Her forsøkte man å kartlegge vannkvalitet, tilførsler og økologisk og kjemisk tilstand i forhold til EUs rammedirektiv for vann.

Kysten og sjøområdene i Moss er en del av ytre Oslofjord, men ligger tett på grensen til Indre Oslofjord. Det er mange interesser i fjorden, både samferdsel, friluftsliv, næringsliv og privat matauke skal fungere side om side, og ingen av disse skal bidra til ytterligere negative påkjenninger på naturmangfoldet. Tilstanden i Oslofjorden er kritisk. Det har ført til forbud mot torskefiske og innsats for å beskytte hummerbestanden. Vi vet at flere arter er truede i Oslofjorden. Vi vet også at fremmede invaderende arter, slik som Stillehavsøsters, blir et økende problem. Endringer i marine systemer gjør også at flere sjøfuglarter nå er i tilbakegang. Det er derfor et stort behov for konkrete målsettinger for å ivareta sjøområdene i Moss. Moss kommune deltar i Fagrådet for Ytre Oslofjord, som er et interkommunalt samarbeidsorgan for kystkommunene langs Ytre Oslofjord som blant annet skal arbeide for en samordnet overvåking i Ytre Oslofjord. Fagrådet har også vært delaktig i arbeidet med regjeringens «Helhetlig tiltaksplan for en ren og rik Oslofjord med et aktivt friluftsliv».

Store, sammenhengende naturområder

Alle de tre overnevnte innsatsområdene representerer naturområder som strekker seg over kommunegrenser, og bør derfor sees i sammenheng på tvers av kommunegrensene for best mulig forvaltning. Morsa er et eksempel på hvor nyttig slikt samarbeid er. Vi bør også samarbeide om skogområdene i Mossemarka og kysten og sjøområdene våre. Dette betyr at ikke alle kommuner må fokusere på de samme verdiene, men at vår felles innsats treffer alle de viktigste områdene som må ivaretas bedre. Det er også viktig å se landskapsøkologien i et større perspektiv, og sørge for at vi har naturområder som dekker nødvendige funksjoner, som for eksempel hvileplasser for trekkfugler, nisjer for humler og andre pollinerende insekter, migrasjonsruter mellom vinterbeite og sommerbeite for hjortedyr, eiketrær i alle aldre for å sikre rekruttering til forskriftseik, tilstrekkelig utstrekning av nisjer for fisk mv. Her vil det være nyttig med utstrakt bruk av kartverktøy, og det finnes etter hvert flere kartløsninger som gir ulik informasjon om naturmangfold og naturtyper. Noe av kunnskapen som foreligger i kart er av en grovmasket kvalitet, og det kan vise seg å bli nødvendig med mer detaljert kartlegging av noen områder. For at dette skal bli tilgjengelig blir det altså behov for både feltarbeid og GIS-arbeid. Slik vil vi sørge for best mulig oversikt og tilgjengelighet for saksbehandlere som skal stå for den daglige forvaltningen og myndighetsutøvelsen.

Fremmede, invaderende arter

Naturen, og ikke minst hagene våre, er fulle av arter som ikke hører hjemme i Norge. De aller fleste av disse klarer ikke leve eller spre seg i naturen uten hjelp, og utgjør derfor ingen trussel. Andre er derimot svært skadelige fordi de enten endrer strukturen på naturtyper, fortrenger arter som er stedeegne, krysser seg med arter som finnes naturlig i området eller bærer med seg parasitter og sykdommer.

Vi har ganske god oversikt over forekomsten av fremmede arter på land i dag. Kartutsnittet fra naturbase viser dog et påtakelig skille mellom land og sjø, enda vi vet at det også på sjøbunnen vokser seg frem bestander av uønskede skadelige arter, slik som Stillehavssøster (*Crassostrea gigas*). Vi har med andre ord behov for kartlegging av fremmede arter i sjø, og digitalisering av kunnskapen slik at saksbehandlere har nødvendig kunnskap når de får inn søknader om bruk av sjøområder til nærings- og fritidsinteresser.

Moss kommune har lenge jobbet aktivt med å bekjempe fremmede arter som har vært ansett som de mest problematiske. Gamle Rygge kommune har over flere år samarbeidet med bønder om å

Kartutsnitt fra Naturbase viser forekomster av fremmede arter med svært høy risiko (SE), høy risiko (HI) og potensiell høy risiko (PH).

bekjempe Kjempe-springfrø (*Impatiens glandulifera*) rundt bekker, og gamle Moss kommune har hatt en stor innsats i verneområder. Arbeidet som har vært gjort har vist hvordan et godt samarbeid med grunneiere og eiendomsutviklere er en suksessfaktor og at lokalkunnskap er avgjørende for å få en best mulig effekt av tiltakene og ressursene som brukes i dette arbeidet. Dette temaet vil nok være spesielt viktig i arbeidet med medvirkning.

Forurensning og forsøpling

Alle steder der folk ferdes og lever, vil det oppstå en viss grad av forurensning og forsøpling. Vi har et strengt lovverk som skal påse at forurensning til både luft, jord og vann holdes innenfor akseptable verdier. Noen områder er mer sårbare for effektene av forurensning enn andre og krever kontinuerlig overvåkning. Dette gjelder spesielt drikkevannskilden vår, Vansjø, med tilhørende vassdrag. Veldig mye av både forurensning og forsøpling vil til slutt ende opp i havet, og det er derfor viktig at vi har en innsats for å rydde og rense overalt. Vi har til nå hatt en innsats på strender, som er områder der folk føler spesielt på belastningen av forsøpling, men det bør sannsynligvis gjøres en større innsats også på andre områder.

Klimaendringer

Kommunens mål og strategier for å begrense klimaendringene er beskrevet i kommunedelplan for klima. Det er likevel slik at vi allerede nå kan se endringer i naturmangfoldet som med sannsynlighet forårsakes i en viss grad av klimaendringer. Dette gjelder både fremfart av arter som ikke tidligere har hatt sin utbredelse så langt nord, tilbakegang av arter som ikke klarer å konkurrere mot nye arter, endret vekstsesong/ynghesong, annerledes leveforhold og vekstforhold i sjø og innsjø mv. Denne utfordringen kan forsterke de andre utfordringene denne naturmangfoldplanen skal utrede og vil sannsynligvis tilta med årene som kommer. Klimaendringer må derfor være med som en viktig faktor i alle kartlegginger, utredninger og etter hvert mål og strategier.

Kulturlandskap og stedsidentitet

Moss kommune har vært bosatt i lang tid, og landskapet vårt har utviklet seg gjennom at mennesker har levd og virket her. Vi har store områder med kulturlandskap med sin helt spesielle artsrikdom. Eksempler på viktig naturmangfold som eksisterer fordi mennesker har brukt områdene er beitemark, slåttemark og store løvtrær i trekker, alleer og på gårdstun. Disse naturtypene skaper en tilhørighet og stedsidentitet i folk, som kan ha positive ringvirkninger for alt naturmangfold.

Søndre Jeløy og Værne klosterområdet er tatt inn i registeret over kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse (KULA). Søndre Jeløy er et mangfoldig og bynært jordbrukslandskap med mange store lystgårdsanlegg. Det preges av sine herskapelige gårdsanlegg, parker, steingjerder, alleer og lunder med tydelig historisk karakter. Landskapet er et av Norges mest helhetlige og best bevarte lystgårdslandskap. Områdene som ligger utenfor landskapsvernområdet, herunder området omkring Rygge middelalderkirke, er sårbare for inngrep, og det må det legges vekt på å ivareta elementer som bidrar til å framheve landskapets historiske karakter, slik som alleer, trekker, store enkelttrær, lunder, steingjerder, bekker og gårdstun. Både ut fra naturverdiene og ut fra kulturverdiene er det derfor svært viktig å ha en strategi for å ivareta dette landskapet fremover. Landskapsvernområdene i kommunen ivaretar store områder der kulturlandskapet spiller en svært viktig rolle. Gjennom arbeidet med denne planen vil vi sørge for å få tilstrekkelig kunnskap om hvilket naturmangfold som finnes i disse områdene.

Samarbeid og medvirkning er nøkkelford for å få til gode praktiske løsninger som kan hjelpe både næringslivsaktører og privatpersoner med å virke og ferdes i naturen med minst mulig negativ påvirkning. En tydelig, så vel som løsningsorientert kommuneorganisasjon, vil gjøre det enklere for alle å vite hva slags handlingsrom man har og hvilke grenser som ikke kan krysses, og ikke minst hvorfor det må være slik.

3.2 Behov for utredninger

I følgende tabell er det listet opp tema vi mener det er behov for å utrede grundigere i forbindelse med planarbeidet. Listen er ikke uttømmende, og andre behov kan dukke opp underveis.

Tema	Beskrivelse
Kunnskapsgrunnlag og digitalisering	Det foreligger mye kunnskap i forskjellige kartløsninger, planer, strategier og undersøkelser. Ikke alt er digitalisert. Vi trenger en sammenstilling og digitalisering av all relevant og datert kunnskap for å finne ut hvor kunnskapshullene er. I forbindelse med digitalisering og kartlegginger i planarbeidet, vil vi sørge for at all relevant informasjon blir lagt i nasjonale databaser slik at det er tilgjengelig for flest mulig.
Sammenhengende naturområder/GIS-analyse	For å forstå hvordan vi kan knytte sammen store, sammenhengende naturområder må vi vite hvor sammenhengen brytes. Dette krever GIS-arbeid koblet med god kunnskap om naturområdenes funksjon. Et viktig element i en slik analyse er å se på kommunens restareal eller områder som kan ha en kombinert bruk til fordel for naturmangfold.
Sjøområdene	Vi har et mer grovmasket kunnskapsgrunnlag om naturmangfoldet i sjø enn det vi har på land. Vi har stort behov for å undersøke nærmere, både sårbare arter og naturtyper, forekomst av fremmede arter og naturområdenes kvalitet mtp. renhet. Dette er spesielt viktig ettersom

	sjøområdene våre er under stort press allerede og kan bli mer interessant for nye typer næringsinteresser fremover.
Sårbare arter og naturtyper	En oversikt over hvilke forekomster vi har av arter og naturtyper som har behov for ekstra tiltak grunnet deres sårbarhet og sjeldenhet. Hvor må kommunen ta ekstra ansvar? I dette arbeidet vil vi også vie oppmerksomhet til nivået på sjeldenhet, dvs. arter/naturtyper som ikke er på nasjonal rødliste men som likevel kan være lokalt viktige og sjeldne.
Fremmede arter	Vi har i flere år evaluert trusselbildet som fremmede, invaderende arter utgjør, og satt inn noen tiltak der man har vurdert at det har størst nytte. Det er likevel fornuftig å ta en fot i bakken rundt fremmede arter og se om innsatsen skal justeres eller trappes opp. Det skal i dette arbeidet også synliggjøres ansvarsfordelingen rundt bekjempelse av slike arter.
Forsøpling	Undersøkelser fra Vestlandet viser enorme mengder landbruksplast i vassdrag. Vi vet at gummipellets fra kunstgressbaner er på avveie og sannsynligvis havner i vassdrag og til slutt i sjøen. Det er viktig at vi får en bedre forståelse av hvor stort problemet med forsøpling av vassdrag og sjøer, og hvordan vi kan hindre det.
Behov for restaurering	Vi har behov for en oversikt over hvilke naturområder som er aktuelle for restaurering. Dette gjelder spesielt, men ikke utelukkende, marine områder. Vi vet at forurensning og forsøpling skader havbunnen og økosystemene, men omfanget og mulighetsrommet for å rette opp skadene må kartlegges bedre.
Målkonflikter og systemsvikt i forvaltningen	For at vi skal se en reell bedring av hvordan forvaltningen håndterer saker som berører naturmangfold, er det viktig at vi har klart for oss hvilke målkonflikter vi kan komme til å måtte prioriteringer i, og hvilke naturverdier som da står på spill. Noen målkonflikter som er drøftet i medvirkningsmøtene er bruk/vern, friluftsliv/natur, fremkommelighet for bil og trafiksikkerhet/natur, næringsinteresser/natur. I tillegg til dette vet vi at det finnes noen prosesser i forvaltningen som ikke godt nok ivaretar naturhensynet. Disse må identifiseres og jobbes med så vi finner gode løsninger. Dette kan gjelde prosesser med flere myndigheter involvert, like mye som internt i kommuneforvaltningen.
Store trær	Trær har kommet opp som tema flere ganger ettersom store, gamle løvtrær har viktige økologiske funksjoner og dessuten er en viktig identitetsbærer for herregårdslandskap og herregårdslignende landskap. Drøftinger i medvirkningsprosessen har vist at vi har behov for en kartlegging av alle viktige arter av store løvtrær, døde trær og rekrutteringseik.

4. Planprosess

Planen utarbeides som en kommunedelplan og skal følge kravene i plan - og bygningsloven. Planprogrammet vil være et grunnlag for vedtak i formannskapet og det videre planarbeidet. Gjennom å sende planprogrammet på høring ønsker vi å få innspill til planen og hvordan berørte parter ønsker å medvirke til denne.

4.1 Organisering av planarbeidet

Kommunedelplanen utarbeides av Enhet for samfunnsutvikling, i tett samarbeid med nøkkelpersoner i andre avdelinger, som til sammen vil utgjøre arbeidsgruppen. En avsjekk mot mer perifere ansvarsområder i kommunen, inkludert interkommunale samarbeid og kommunale foretak, vil skje gjennom en referansegruppe, som vil holdes oppdatert gjennom prosessen. Forankring administrativt vil skje gjennom **en tverrfaglig styringsgruppe som kommunaldirektør for Plan, miljø og teknikk vil ha ansvar for**. Det vil også være kontinuerlig dialog med nabokommuner som kan bidra til en bedre utnyttelse av ressurser til kartlegginger og kunnskapsinnhenting. **Det presiseres at det ikke vil bli en interkommunal plan denne gangen, men at vi vil samarbeide om kunnskapsgrunnlag, mål og strategier i den grad det er fornuftig.**

4.2 Medvirkning

Ved å sende ut planprogrammet på høring og kunngjøre planoppstart, gir vi muligheten til å komme med innspill til hva planen bør inneholde samt hvordan man ønsker å medvirke til planen. Det er aktuelt å ha informasjons- og medvirkningsmøter for aktuelle myndigheter, interesseorganisasjoner, grunneiere og andre berørte parter. Innbyggerne skal gis mulighet til aktiv medvirkning i arbeidet med kommunedelplanen for eksempel gjennom webinarer, innspillskart og møter. Kommunale råd skal også involveres i planarbeidet. Rådene får planprogrammet til behandling i høringsperioden. Rådene skal involveres tidlig i det videre planarbeidet, ved egen sak til rådene i forbindelse med utarbeidelse av planen. Her vil det også være aktuelt at enhet for samfunnsutvikling deltar på møte i rådene for å orientere.

Med tanke på restriksjonene som finnes i dag for å møtes fysisk, vil større bruk av digitale verktøy, som for eksempel innspillskart, webinarer, digitale verksteder, m.m., tas i bruk. For å nå befolkningen er bruk av sosiale medier og andre relevante kommunale infokanaler aktuelle å bruke.

4.3 Fremdriftsplan

Vi skal ta sikte på å legge frem et planforslag **rett etter** sommeren 2022 med etterfølgende høring. Planen vil da legges frem til sluttvedtak **i siste politiske møte i 2022**.

